

## KULCSÁR GÉZA

### A kultúra megölte magát, de mi öltük meg



KULCSÁR GÉZA (1988) Budapest

A világ nagy tükre meghasadt. Duchamp volt az utolsó, aki ezt még élvezte. Arcán a mosoly az utolsó művész mosolya. Később inkább már csak sakkozott. A sakkjáték szimbolikájáról sokan, sokat írtak. A sakkjáték romantikájáról (melynek kulisszája a füst: a kocsmá vagy a parkok levelein átszűrt város füstje – ennyiben jellegzetesen ipusztériális jelenység, dacára az archaikus mázának) úgyszintén. De a sakkjáték teleológiája valójában a kozmikus ember kudarca. A második Deep Blue meccsen a rítus felszámolja önmagát, és a magába omló Kaszparovon, azaz az utolsó nagy antropológiai típusnak, az agnosztikus utópizmus immanens (egydimenziós?) paradigma-emberének alakján átdereng a véglegesen széthasadni vágyó valóság posztumán kódja.

A jövő transzarcheológusai (hiszen az idő digitális önmagára tekeredésével a minden prefixumtól mentes mai archeológia hamarosan nem lesz értelmezhető) számára sokkoló, centrális, transzcendens jelentőséggel fog bírni az a tény, hogy ugyanabban az évben halt meg II. Erzsébet királynő és Hermann Nitsch.

Nitsch: Nietzsche utolsó embere. *Creo* [sic!] *quia absurdum*, lehetne a sírfelirata. A humanista ál-Tertullianusból elhagyva a kemény, modoros 'd'-t (hiszen az új Pilátus nem azt kérdezi: mi az igazság?, hanem hogy: mi a hit?), a Háromság teremtő, újjászülető és megtartó arcát olyan transzrituális narratívába helyezte, ahol Dionüszosz a kánai menyegző borától mámoros. Az ember előtti állapot azonos az ember utáni állapottal, és ez a kettő közötti árnyékhíd, amelyek vagyunk, és amelyen áthaladunk, nem több, mint egyetlen, felvillanó lángnyelv a világ önmagának kínált és önmagát emésztő égőáldozatán. De ez a láng egy időtlen pillanatra mégis megvilágítja az égboltot – és ami még lényegesebb, árnyékban hagyja azt a rémisztő, de szükséges foltot, ami Isten helye.

A kultúra nem más, mint Isten helyének tudata. Ez minden körülhatárolás értelme: birodalom, város, szentély – ház, fekhely, test. A kultúra eredendő skizofrén hajlamú: egyszerre tartja fenn a kultuszt, a hely szentségét és a szentség helyét, azaz a megvalósult egyházat (úgy is, mint közösség, azaz ekkleszia), és teremti meg az ember formájú kozmoszt, azt az állandóságot nem ismerő, végtelen sokszor végtelen alakot öltő technoprotéziszt,

amitől az ember hirtelen nem érzi magát mezítenek, és néha-néha átok helyett talán még meg is áldja Prométheuszt és Epimétheuszt, a két ősapát, az előre és az utólag fontolót, azaz az első idő és a végidő atyját.

Úgy tűnik, a kultúra nem viselte el a kettős terhet, és mivel hasadásra képtelen, így inkább saját szakadékába zuhant. Persze az, hogy a kultúra két hagyományos megnyilvánulási köre, a művészet és a tudomány rég lecserélte saját inherens logikáját a haszon logosztalan logikájára, az senkit nem lep meg, aki a modernizmus mint létező valódi jelentéséhez valaha elég közel került.

A modern szó nagyjából ugyanazt jelenti, mint a kortárs. A „mindenki művész” beuysi elve nem önmagában ad programot a kortárs művészetnek, mindössze észrevételi vele, hogy itt és most el kell indulnia az abszolútum: az abszolút szabadság vagy az abszolút profit irányába. A nyitott műtárgy piaca úgy kebelezi be az esztétikát, hogy közben folyamatosan meg tudja őrizni saját nyíltságának látzatát. Konceptuális: azt kellene jelentenie, szellemből fakadó, tényszerűen azonban azt jelenti: programhoz igazodó.

Ahogy Kaszparovot a Deep Blue ereje, úgy sokkolja a nézőt a Nitsch halála utáni első akcióról készült fotó. Az „Áldozd fel önmagad!” keresztényi-vallásfeletti maximája helyett a kultúrától megfosztott világ pokla tárul a szemünk elé. Örülhetek, hogy a posztapokapitalizmus mókuskerekének megfelelő erejű megforgatása után az kapott annyi lendületet, hogy most kicsit félreállhatok, és a korszerűségemet, *kulturáltságomat* adekvátnan visszatükröző kastélykulisszák között némi színes festéket, afféle nemzőképtelen logosz szpermatikosz permetezhetek szét a világban? Demonstrálandó, hogy igenis van humánus, van, ami mentes minden érdektől (Kant, ha ezt látnád – vagy bármit), ez a pillanat most csak az enyém, önmegvalósítva önvalósulok, és a haszon démonai ellen a pazarlás szivárványpallosával indulok. Persze nem, hiszen a kardnak a posztmodern szellemi nirvánában már semmi keresnivalója, ezt csak amúgy képletesen, vigyünk is haza némi Nitsch-brandelt bort a birtokról, a béke jegyében. Pont futja, drága, de azért polgári árazású, természetesen.

Ezt a bort kortyolják azok a művész-élőhalottak is, akik saját genetikus potenciáljukat hibernálva a kreativitást feláldozzák a percepciók egyértelműség a-kulturális és a-kultikus mintáin keresztül realizálható profit nevében. A művészet maga persze, reméljük, nem szűnhet meg (?!), de biztosan nincs jelen – ahogy Krisztus feláldozta magát, hogy ha képében már nem láthatjuk, legalább hiányában megérthessük.

Amíg van még világ, addig helye lesz benne valaminek, amit művészet utáni művészetként aposztrofálhatunk (posztkunszt, ha nem unnánk már ezt a sok posztot). Rövidesen megkülönböztethetetlen lesz egymástól ennek a metaművészetnek a pozitív és negatív arca, úgyhogy ezt még gyorsan leírom, mielőtt a szememet nekem is végleg befedi a por.

Vegyük például a WOFT (Bús Martina és Kophelyi Dániel) friss kiállítását a PINCE galériában. Ez az apokalipszis pozitív olvasata. A patmoszi átadás öröme, még ha ennek az alkotók (helyesebben, ebben az új történeti helyzetben talán inkább már befogadók) nincsenek is feltétlenül tudatában. Az élmény az érzékelés határáig jut, sőt, azon feltehetőleg túl is halad – az erről való meggyőződés tulajdonképpen az emberen túli állapotok realizációjának kell, hogy tápot adjon. A kultúra mint profitábilis technoráció felszámolja önmagát, és másik énjébe, a bacchusi kollektivitás neonos izzásába hanyatlik. Közben áthalad az emberközpontúságból kibillent tekhné elemein, árnyalatain és vívmányain, a fényeken és fémeiken, a festésen, a szavakon, az íráson, a mesterséges intelligencián (ami persze nem kevésbé természetes, mint a természet), hogy végül a galéria előtt az ekkleszia nyoma-

it keresgélő (néhai) hívek zavarodott kis csoportján állapodjon meg a tekintete egy pillanatra. Elérzékenyül, de eszébe jut, hogy hivatása ennél sokkal ridegebb és ahumánabb. Cthulhu nem jár kiállításra.

Csápjaira máshol van szükség: az okos gyárak véget nem érő, Turing-gépeket megszügyenítő szalagjaiban konfigurálja folyton újra önmagát, a termelés szörnyen túli szörnyének mindenkori vágyélete mentén. A termelés soha nem állhat meg. A fosszilis energia rövidesen elfogy: a földből, a Földből, azaz a kultúra alanyából és tárgyából kinyertünk minden időt, ami ott felhalmozódott. A technológia eleddig erre az időtartalékra irányult, innentől viszont önmagára fog. Teljességgel indifferens számára, hogy színes pigmentet szül-e, amit az apokalipszis hibrid aktorai fecskendeznek az utolsó ember koporsójába (perverziónak sok, reanimációs kísérletnek kevés), vagy a virtuális szabadság transzmateriális felszíne alatt meghúzódó szilícium- és kobaltóceánba kerül újabb csepp.

Mi pedig állunk, tekintetétől megdermedve, a kis pincegalériában. Ahogy a fűtés leáll, lassan hibernálódunk (hiszen ez volt az álmunk), hogy teret adjunk az új kor művészeinek, a féktelen vegetáció, a domesztikáció mérgező programkódját végre felöklendezni képes állatvilág és az ezekhez erotikusan vonzó technohibriditás értelmet meghaladó triadikus elegyeinek.

A kultúra végső kikristályosodásakor mégis, mindennek dacára termikus energia szabadul fel, amit a jövő örökké égő kohója (ugyanolyan nagy és nemes paradoxon ez, mint Róma alapítása vagy Nikodémosz második születése) fűtésre használ. A galéria bezárt, a gyár még jár.

